

बजाज फायनॅन्स लिमिटेड

उचीत वेव्हार संहिता

एप्रिल 2024

आवृत्ती.7.0

अनुपालन विभाग

अनुक्रमणिका

अनु.क्र.	विवरण	पान क्र.
1.	परिचय	3
2.	मुख्य वचनबद्धताय	3
3.	माहिती	3
4.	रिणा खातीर अर्ज आनी ताचें प्रक्रमण (प्रॉसेसिंग)	3
5.	रीण मोलांकन आनी नेम/ अटी	4
6.	रिणाच्या खात्यांतले दंड शुल्क	4
7.	नेम आनी अटींनी बदला सयत रिणाचे रकमेचें वांटपकरण	5
8.	जबाबदार रिणां दिवपाचें आचरण – वैयक्तीक रिणां फारीक करप/ निवाडो करपाचेर जंगम/स्थावर मालमत्तेचे दस्तावेज सोडप	5
9.	समीकरण म्हयन्याळ्या हप्त्यांचेर (ईएमआय) आदारीत वैयक्तीक रिणाचेर फ्लोटिंग इंटरेस्ट दर रिसेट करप	6
10.	सामान्य	6
11.	तक्रार निवारण	7
12.	बिगर-बँकींग वित्तीय कम्पनी, 2018 खातीर ओम्बड्समॅन येवजण - नोडल अधिकारी /प्रमुख नोडल अधिकार्याची नियुक्ती	7
13.	वॅबसायटीचेर होस्ट करप	8
14.	वाडीव कळंतर घेवपा संबंदान विनियम	8
15.	वित्त पोशीत वाहनांचो पुनःताबो घेवप	8
16.	भांगरा वस्ती घाणाक दवरून रीण काडप	8
17.	कंपनीन शारिरीक/दृश्य आव्हान आशिल्ल्यांक रिणाची सुविधा	9
18.	मायक्रोफायनॅन्स रिणा खातीर उचीत वेव्हार संहिता	9
19.	उचीत वेव्हार संहितेचो नियाळ	10

1. परिचय

बजाज फायनॅन्स लिमिटेड, भारतीय रिजर्व बँक ("आरबीआय") चे कडेन नोंदणीकृत एक बिगर-बँकींग वित्ती जमा ठेव करपी कम्पनी आसा, जी सध्याक विभिन्न प्रकाराचीं रिणां दिवपाच्या वेवसायांत आसा, जातूंत आपल्या विभिन्न ग्राहकांक उपभोक्ता टिकाऊ (कॅज्युमर ड्युरेबल्स) रीण, वैयक्तीक रीण, दुचाकी रीण, संपत्ती आड रीण, शॅरा आड रीण दिवपाचोय आसपाव आसा. ह्या प्रकाराची रीण (क्रेडीट) सुविधांक वेगवेगळ्या प्रकाराच्या ग्राहकां मेरेन विस्तारीत केल्यात, जातूंत व्यक्ती, भागिदारी फॉर्म, कम्पनी आनी हेर कायदेशीर संस्थांचो आसपाव आसा.

बजाज फायनॅन्स लिमिटेडान ("कम्पनी") आरबीआयच्या निर्देशां प्रमाणें, उचीत वेव्हार संहिता (एफपीसी) स्थापीत केल्या आनी ती संचालक मंडळान मान्यताय दिल्या. उचीत वेव्हार संहितेंत आपल्या ग्राहका कडेन दिवप-घेवपा वेळार, उचीत वेव्हार/ मानकाच्या सिद्धांतांचें वर्णन केलां.

कंपनीन ही उचीत वेव्हार संहिता ("संहिता") अंगीकृत आनी लागू केल्या. कंपनीन ऑफर केल्ल्या सगल्या उत्पाद आनी सेवांच्या श्रेणींक ही संहिता लागू जाता (सद्या ऑफर केल्ल्या आनी फुडाराक हाडपाच्या आशिल्ल्या).

2. मुख्य वचनबद्धताय

ग्राहकां खातीर कम्पनीची मुख्य वचनबद्धताय सकयल दिल्ले प्रमाणें आसा:

- सगळ्या ग्राहकांच्या दिवप-घेवप हें निष्पक्षीय आनी फावोश्या रुपान कार्य करचें:
 - कम्पनी मार्फत दिवपी उत्पाद आनी सेवांक तशेंच आपल्या कर्मचारी मार्फत पालन करपी कार्यविधी आनी वेव्हारांत संहितेंत उल्लेखीत केल्ल्या वचनबद्धताय आनी आनी मानकांक पुराय करप;
 - कम्पनीचे उत्पाद आनी सेवा ह्यो प्रासंगीक कायदो आनी नियम पुराय करतात हें निश्चीत करूंक जाय;
 - ग्राहकां कडेन कम्पनीचो वेव्हार, अखंडता आनी पारदर्शकतेचे नैतीक सिद्धांतांचेर आदारीत आसतलो
- कम्पनीचे प्रकार कशे तरेन वा पद्धतीन काम करतात हें ग्राहकांक समजावंक आदार दिवचो:
 - तांचे वित्तीय आसपावणीचें वर्णन करप
- चुकीच्या गजालींचें रोखडेंच आनी सहानभुतीपूर्ण पद्धतीन हाताळचें:
 - चुको सुदारप;
 - ग्राहकांचो कागाळी सांबाळप;
 - ग्राहक जरी आजूनूय खोशी नात जाल्यार ते आपली कागाळ कशे तरेन फुडें व्हरूंक शकतात, हाचे विशीं ग्राहकांक सांगप
- संहिते विशीं लोकांक कळोवप, तें कम्पनीचे वॅबसायटीचेर घालप आनी ग्राहकांचे मागणी प्रमाणें, तांची प्रती उपलब्ध करून दिवप.

3. माहिती

- ग्राहकांच्यो गरजो पूर्ण करपी उत्पाद आनी सेवांची वेंचणी करूंक तांकां आदार दिवचो, आनी तांच्यो आवडपी वा पसंतीच्यो सेवा आनी उत्पादांचीं मुख्य खाशेलपणां समजावणी दिवपी स्पश्ट माहिती तांकां पुरवण करची.
- कम्पनी खातीर तांची वास्तवीक वळख आनी नाम्याचें सत्यापन करूंक आवश्यक आशिल्ले दस्तावेज आनी माहिती ग्राहकांक दिवची, तशेंच तांच्या वांगडा कायदेशीर आनी विनियामक आवश्यकतायांचें अनुपालन करूंक, अपेक्षीत हेर दस्तावेजां विशींय कळीत करचे.

4. रिणा खातीर अर्ज आनी ताचें प्रक्रमण (प्रॉसेसिंग)

- रीणकान्या कडेन जावपी दरेकी संचार वा वेव्हार हो प्रादेशीक भाशेंतल्यान जावचो वा रीणकान्याक समजुपी भाशेंतल्यान जावचो.

- b) कंपनीच्या रिणाच्या अर्जात गरजेची म्हायती आसपावीत आसतली जी रिणाकाराच्या हिताचेर परिणाम करता, जाका लागून हेर एनबीएफसीन दिल्ल्या नेम आनी अटी कडेन अर्थपूर्ण तुळा करूं येता आनी रिणाकारान माहिती आशिल्लो निर्णय घेवंक मेळटलो. रिणाचो अर्ज फॉर्मोत अर्ज फॉर्मो वांगडा सादर करपाक जाय आशिल्ले कागदपत्र दाखयतात.
- c) रिणाच्या अर्जीपत्राची प्राप्ती पावती दिवंक, कम्पनींत एक प्रणाली आसतली. ते प्राप्ती पावतींत कितल्या कालावधी मजगतीं रिणाचें अर्जीपत्राचो विनियोग लायतले हाचोय उल्लेख आसतलो.

5. रीण मोलांकन आनी नेम/ अटी

कंपनी रिणाकाराक मंजुरी पत्राच्या माध्यमांतल्यान वा हेर तरेन, वर्सुकी व्याज दर आनी ताचो अर्ज करपाची पद्दत सयत नेम आनी अटी सयत मंजुरी केल्ल्या रिणाची रक्कम लोकभाशेंत बरयल्ली म्हायती दितली आनी ह्या अटीचो मान्यताय दवरतली आनी रिणाकारान आपल्या नोंदीचेर आशिल्लीं अटी. कंपनी दंड शुल्काचो उल्लेख करतली जो उशीरा फारीकणी खातीर आनी / वा गिरायका कडल्यान हेर खंयच्याय डिफॉल्टा खातीर घेतलो, रिणाच्या करारांत मोटव्या अक्षरांनी.

कम्पनी मार्फत रिणाची मंजुरी दिवपाच्या वेळार/ रिणाची रक्कम वांटपकरणा वेळार, रीणकाऱ्याक समजुपी प्रादेशीक भाशेंतल्यान रिणाच्या करारांत तशेंच तातूंत उल्लेखीत केल्ल्या सगळ्या संलग्न प्रती, सगळ्या रीणकाऱ्यांक उपलब्ध करून दितले.

रीण पुरायेन फारीक करिनात तोमेरेन रीणाची परतफेड करपाच्यो अचूक देय तारखो, परतफेडीची वारंवारता, मुदल आनी कळंतरा मजगतीं विभाजन, एसएमए/एनपीए वर्गीकरण तारखो इ. चीं उदारणां, हें सगळ्यांची चर्चा रिणाकाराकडेन रीण मंजूर करतात ते वेळार आनी मंजूर अटी /रीण करारांत किदेंय करपाचे आसल्यार, किदेंय ठोस बदल करतात ते वेळार करतले. मुदल आनी /वा कळंतर फारीक करपा खातीर कर्जफेड फुडें धुकलपाच्या सुविधेसयत आसपी रिणां खातीर, परतफेडीची अचूक तारीख रीणकाराक कळयतले.

6. रिणाच्या खात्यांतले दंड शुल्क

- a) रिणाकारान रिणाच्या कराराच्यो भौतिक अटी आनी अटी पाळूंक नाशिल्ल्यान दंड, जर घेतल्यार, 'दंड शुल्क' म्हणून मानतले आनी घेवपाच्या व्याज दरांत जोडिल्ल्या 'दंडित व्याजाच्या' रुपांत लावचो ना प्रगतीचेर. दंड शुल्काचें भांडवलीकरण आसचें ना म्हळ्यार अशा शुल्काचेर फुडलें व्याज मेजचें ना. पूण हाचो रिणाच्या खात्यांत व्याज संयुगीकरण करपाचे सामान्य कार्यपद्दतीचेर परिणाम जावचो ना.
- b) कंपनी व्याज दरांत कसलोच अतिरिक्त घटक घालची ना आनी नितळ पद्दत संहिते विशीं आरबीआय मार्गदर्शक तत्वांचें अक्षर आनी भावना दोनूय प्रमाण पाळपाची खात्री करची ना.
- c) दंडात्मक शुल्काचे प्रमाण वाजवी आणि विशिष्ट कर्ज/उत्पादन श्रेणीत भेदभाव करिनास्तना रीण कराराच्या भौतिक अटी आनी नेमांक पाळो न दिवपाकडेन सुसंगत आसतलें.
- d) वेवसाय सोडून हेर उद्देशां खातीर, वैयक्तीक रिणां घेवप्यांक' मंजूर केल्ल्या रिणाच्या बाबतींत दंड शुल्क, भौतिक नेम आनी अटीच्या सारकेच पालन करूंक नाशिल्ल्यान बिगर वैयक्तीक रिणां घेवप्यांक लागू आशिल्ल्या दंड शुल्का परस चड आसचे नात.
- e) दंड शुल्काचें क्रांम आनी कारण कंपनीन गिरायकांक रिणाच्या करारांत आनी लागू आशिल्ल्या प्रमाणें चड म्हत्वाचे नेम आनी अटी / की तथ्य विधान (केएफएस) त स्पश्टपणान उक्तें करतले, ते भायर कंपनीच्या संकेतथळार व्याजदर आनी सेवा शुल्क.
- f) जेन्ना केन्नाय रिणाच्यो भौतिक अटी आनी अटी पाळूंक नाशिल्ल्याची याद रिणां घेवप्यांक धाडटात तेन्ना लागू आशिल्ले दंड शुल्क कळयतले. फुडें दंड शुल्क वसूल करपाची खंयचीय प्रसंग आनी ताचें कारणूय कळयतले.

नितळ रिणाची पद्दत- रिणाच्या खात्याचेर दंडात्मक शुल्काचेर वेगळें धोरण थारायलां आनी संचालक मंडळान 17 ऑक्टोबर 2023 दिसा जाल्ले बसकेंत वेवस्थीत मान्यताय दिल्या.

7. नेम आनी अटींनी बदला सयत रिणाचे रकमेचें वांटपकरण

- वितरण वेळापत्रक, व्याजदर, सेवा शुल्क, पूर्वफेड शुल्क आदी सयत नेम आनी अटींनी खंयच्याय बदलाची सुचोवणी कंपनी रिणाकाराक लोकभाशेंतल्यान दितली. ककळंतराच्यो दरो आनी शुल्कांनी जाल्लो बदल हो उपरांतचे तारखे सावन लागू जातलो हाची कम्पनी खात्री करतली. ह्या संबंदान योग्य अट, रिणाच्या करारांत आसपावीत करतले.
- रीण परत घेवप/ फारीक करपांत गती वा अनुबंधाच्या निश्पादनांत गती हाडपाच्या निर्णयाक, रिणाच्या कराराचे अटीचे अनुरूप जातलें.
- कम्पनी वतीन सगळी देय रक्कम फारीक जातकूच वा रिणाची उरिल्ली रक्कम वसुली जातकूच, कम्पनीच्या रीणकाऱ्यांच्या आड खंयच्याय हेर दाव्याच्या न्यायसंगत अधिकार वा ग्रहणाधिकार सोडून, सगळ्यो हमी स्वरूपान दवरिल्ले दस्तावेज परत दितले. जरी असले समायोजनाचे कसल्याय अधिकाराचो वापर करपाचो आसल्यार, ताचे खातीर शेष दाव्यां विशीं पुराय विवरणा सयत रीणकाऱ्याक कळोवणी (नोटीस) दितले आनी जाचे अंतर्गत कम्पनी कडेन संगत दावो सोडोवंक नाशिल्ल्यान/ फारीक करूंक ना मेरेन, ते दस्तावेज आडावन दवरपाचो अधिकार सारक्या स्थिती विशीं कळीत करतले.

8. जबाबदार रिणां दिवपाचें आचरण – वैयक्तीक रिणां फारीक करप/ निवाडो करपाचेर जंगम/स्थावर मालमत्तेचे दस्तावेज सोडप

01 डिसेंबर 2023 उपरांत जावपाक जाय आशिल्ल्या सगळ्या प्रकरणां खातीर मूळ जंगम/अचल मालमत्तेचे दस्तावेज खंय सोडप हाचे खातीर आरबीआय मार्गदर्शक तत्वां प्रमाण मालमत्ता दस्तावेज हस्तांतरित आनी शुल्क सोडपाची प्रक्रिया सुरू केल्या.

- जंगम/अचल मालमत्तेचे दस्तावेज सोडप
 - कंपनीन सगळे मूळ जंगम / स्थावर मालमत्तेचे दस्तावेज सोडटले आनी रिणाचें खातें पुराय फारीक केल्या उपरांत/निवाडो केल्या उपरांत 30 दिसां भितर खंयच्याय नोंदणींत नोंद जाल्ले शुल्क काडून उडयतले.
 - रिणाकाराक एक तर रिणाचें खातें सेवा दिल्ल्या बँकींग आउटलेट/शाखेंतल्यान वा कंपनीच्या हेर खंयच्याय कार्यालयांतल्यान जंय कागदपत्रां उपलब्ध आसात थंयच्यान, तिच्या/ताच्या पसंती प्रमाण, मूळ जंगम/ स्थावर मालमत्तेचे कागदपत्र एकठांय करपाचो पर्याय दितले.
 - मूळ जंगम/अचल मालमत्तेच्या कागदपत्रांची वेळरेखा आनी परत येवपाची सुवात प्रभावी तारखेक वा ताचे उपरांत जारी केल्ल्या रिणाची मंजूरी पत्रांत सांगतले.
 - एकमेव रिणकाराच्या वा संयुक्त रिणां घेवप्यांच्या मरणाच्या आकस्मीक घडणुकेक तोंड दिवपा खातीर, कंपनी कडेन कायदेशीर वारसदारांक मूळ जंगम/अचल मालमत्तेचे दस्तावेज परत करपाची प्रक्रिया आसा. ही प्रक्रिया कंपनीच्या संकेतधळार दाखयल्या.
- जंगम/अचल मालमत्तेचे दस्तावेज सोडपाक कळाव जाल्यार भरपाय
 - मूळ जंगम/अचल मालमत्तेचे दस्तावेज सोडपाक कळाव जाल्यार वा रीण पुराय फारीक केल्या उपरांत/ निवाडो केल्या उपरांत 30 दिसां उपरांत संबंदीत नोंदणी कडेन शुल्क समाधान फॉर्म दाखल करूंक ना जाल्यार, कंपनीन रिणाकाराक अशा कळावाचीं कारणां कळयतली. ज्या प्रकरणांत कळाव कंपनीक लागून जाता, थंय ती रिणाकाराक कळावाच्या दर दिसा खातीर ₹5,000 दरान भरपाय दितली.
 - मूळ जंगम/अचल मालमत्तेच्या दस्तावेजांचें लुकसाण/हानी जाल्यार, एक तर अंशतः वा पुरायपणान, कंपनी रिणाकाराक जंगम/अचल मालमत्तेच्या दस्तावेजांची डुप्लीकेट/प्रमाणीत प्रती मेळोवपाक मदत करतली आनी संबंदीत खर्च, ते भायर वयर कलम (i) प्रमाण भरपाय दिवप. पूण अशा प्रकरणांत ही प्रक्रिया पुराय करपाक कंपनीक 30 दिसांचो अतिरिक्त वेळ मेळटलो आनी उपरांत (म्हळ्यार वट्ट 60 दिसांच्या काळा उपरांत) कळाव काळाचो दंड मेजतले.
 - ह्या निर्देशां खाला दिल्ले भरपाय खंयच्याय लागू आशिल्ल्या कायद्या प्रमाण रिणाकाराच्या हेर खंयचीय भरपाय मेळोवपाच्या हक्कांक बाधा हाडची ना.

9. समीकरण म्हयन्याळ्या हप्त्यांचेर (ईएमआय) आदारीत वैयक्तीक रिणाचेर फ्लोटिंग इंटरेस्ट दर रिसेट करप

- a) ईएमआय आदारीत फ्लोटिंग रेट वैयक्तीक रिणां मंजूर करतना, कंपनीन रिणां घेवप्यांची परतफेड क्षमता लक्षांत घेवची पडटा, जाका लागून टेनर लांब करपा खातीर आनी/वा ईएमआय वाडपा खातीर फावो तो हेडरूम/ मार्जिन उपलब्ध आसा हाची खात्री करपा खातीर, ह्या परिस्थितींत रिणाच्या काळांत व्याजदरांत शक्य आशिल्ली वाड एनबीएफसीक अंमलबजावणी आनी पालन करपा खातीर सकयल दिल्ल्या गरजांक पाळो दिवपी योग्य धोरणात्मक चौकटी घालपाची सल्ला दितात:
- मंजुरी दितना, कंपनीन रिणाचेर व्याजदरांत बदल जाल्ल्यान ईएमआय आनी/वा टेनर वा दोनूय बदल घडोवन हाडपी संभाव्य परिणामा विशीं रिणां घेवप्यांक स्पश्टपणान कळयतली. उपरांत वयल्या खात्याक लागून ईएमआय/ टेनर वा दोनूय वाडल्यार ती योग्य मार्गांतल्यान रोखडीच रिणाकाराक कळोवची.
 - व्याजदर रिसेट करतना कंपनीन रिणां घेवप्यांक आपल्या मंडळान मान्य केल्ल्या धोरणा प्रमाण थारावीक दराचेर वचपाचो पर्याय दितले. पॉलिसींत हेर गजालीं सयत रिणाच्या काळांत रिणाकाराक कितले फावट बदलपाक मेळटले तें स्पश्ट केलां.
 - तशेंच रिणां घेवप्यांक निवडपाचो पर्याय लेगीत दितले-
(अ) ईएमआयात वाड वा टेनराचो विस्तार वा दोनूय पर्यायांच्या संयोजनाखातीर ; आनी,
(ब) रिणाच्या काळांत खंयच्याय वेळार, अंशतः वा पुरायपणान, पूर्व-फेड करूंक. फोरक्लोझर शुल्क/ पूर्व-फेड दंड घेवप सद्याच्या सुचोवण्यां प्रमाण आसतलें.
 - रिणां फ्लोटिंगांतल्यान स्थिर दरांत बदलपा खातीर सगळे लागू आशिल्ले शुल्क आनी वयल्या पर्यायाच्या वापराक आनुषंगिक हेर खंयचेय सेवा शुल्क/ प्रशासकीय खर्च मंजुरी पत्रांत पारदर्शकपणान उक्ते करतले आनी तशेंच अशा शुल्क/ खर्चांत पुनरावलोकन करतना कंपनी वेळोवेळ.
 - फ्लोटिंग रेट रिणाच्या बाबतींत टेनर लांब जाल्ल्यान नकारात्मक क्षयीकरण जावचो ना हाची खात्री कंपनीन करतली.
 - कंपनीन दरेका तिमाहीच्या निमाणें, फावो त्या मार्गांतल्यान, रिणां घेवप्यांक वांटून घेतली / सुलभ करतली जी उण्यांत उणीं, आयज मेरेन वसूल केल्ली मुळावी आनी व्याज, ईएमआय रक्कम, उरिल्ल्या ईएमआयची संख्या आनी वर्सुकी व्याज दराची गणना करतली / रिणाच्या पुराय काळा खातीर वर्सुकी टक्केवारी दर (एपीआर). कंपनीन विधानां सादीं आनी रिणाकाराक सोंपेंपणान समजूंक येतात हाची खात्री करची. समान म्हयन्याळ्या हप्त्याच्या रिणां भायर, ह्यो सुचोवण्यो, वेगवेगळ्या नियतकालिकांच्या सगळ्या समान हप्त्याचेर आदारिल्ल्या रिणांकय लागू जातल्यो.

समान म्हयन्याळ्या हप्त्यांचेर (ईएमआय) आदारीत वैयक्तीक रिणाचेर फ्लोटिंग इंटरेस्ट रेट रिसेट करपाचें वेगळें धोरण थारायलां आनी संचालक मंडळान 17 ऑक्टोबर 2023 दिसा जाल्ले बसकेंत वेवस्थीत मान्यताय दिल्या.

10. सामान्य

- कम्पनी, रिणाच्या कराराच्या नेम आनी अटींनी उल्लेखीत केल्ल्या प्रयोजनाक सोडून, रीणकान्याच्या भानगडींत हस्तक्षेप करची ना (जेन्ना मेरेन कम्पनीचे नदरेन असली माहिती येना, जी रीणकान्यान ह्या आदीं सांगिल्ली ना वा उक्तीवणी केल्ली ना).
- रीणकान्याचें उदार-खातें ट्रान्सफर करपाची मागणी प्राप्त जाल्यार, ताची संमती वा असंमती, म्हणजे कम्पनीक कसलीय हरकत आसल्यार, मागणी प्राप्त जाल्ले तारखे सावन 21 दिसां, रीणकान्याक कळयतले.
- रिणाचे वसुली संबंदान, कम्पनी वरवीं अनुचीत रुपान त्रास करपी प्रयास करचे नात, जशे रिणाची वसुली करपा संदर्भांत निरंतर त्रास दिवप, बळजबरी करप आनी हेर. कम्पनीच्या कर्मचारी कडल्यान अशिष्ट वागणुकी कडल्यान वाटावंक, ग्राहकां कडेन योग्य तरेन कशे वागप हाची कर्मचारीक उचीत आनी पर्याप्त प्रशिक्षण दितात, हाची कम्पनी खात्री करतली.
- कम्पनी वरवीं वैयक्तीक रीणकान्यांक धंद्या परस वेगळ्या उद्देशा खातीर कर्तव्यांक बाध्य आशिल्ल्यां सयत वा विणें, मंजूर अस्थीर दरेचें कालावधी रिणाचेर पुरोबन्ध (फोरक्लोजर) शुल्क/पूर्व-फारीकणी अर्थिकदंड लागू करचे ना.

(संदर्भ: आरबीआयचें पुरोबन्ध शुल्क/ ऍनबीऍफसी डीऍनबीआर (पीडी) च्या अस्थीर दरेच्या रिणाचेर पूर्व-फारीकणी अर्थीकदंड लागू करपा विशीं परिपत्र. सीसी.क्र.101/03.10.001/2019-20 तारीख ऑगस्ट 2, 2019)

11. तक्रार निवारण

- प्रबंधन / वेवस्थापनाच्या विभिन्न स्तरांचेर कागाळ निवारण यंत्राचें कामकाज आनी उचीत वेव्हार संहितेच्या अनुपालनाचें समयीक नियाळ घेवप. अयल्या नियाळांत एकत्रीत अहवाल नियमीत वेळार मंडळाक सादर करतले.
- ग्राहकांच्या फायद्या खातीर, कम्पनीच्या सगळ्या फांट्यांनी/ सुवातांनी, जंय कारबार जाता, थंयसर सकयल दिल्ली माहिती प्रमुख्यान प्रदर्शित करतले:
 - कम्पनी आड जाल्ली कागाळ सुटावी करूंक संपर्क करपाच्या तक्रार सोडोवणी अधिकाऱ्याचें नांव आनी संपर्काचे तपशील (टेलिफोन/ मोबायल नंबर तसोच ई-मेल नामो).
 - गिरायकाची कागाळ/समस्या 30 दिसांभितर सोडयली ना जाल्यार गिरायत आरबीआय सीएमएस पोर्टलाचेर कागाळ नोंद करूंक शकता - <https://cms.rbi.org.in>

वा सकयल उल्लेख केल्ल्या नाम्याचेर कागाळ फॉर्म धाडूंक शकता:

केंद्रीत पावती आनी प्रॉसेसिंग केंद्र,
रिझर्व बँक ऑफ इंडिया, 4थो मजलो,
सेक्टर 17, चंदीगड - 160017
टोलफ्री क्रमांक - 14448

12. बिगर-बँकींग वित्तीय कम्पन्यां खातीर ओम्बड्समॅन येवजण

(a) रिझर्व बँक- एकात्मिक ओम्बड्समॅन येवजण, 2021

ओम्बड्समॅन येवजणे खाला, कम्पनीन मुखेल नोडल अधिकाऱ्यांची (पीऍनओ) नियुक्ती केल्या, जे कम्पनीचें प्रतिनिधीत्व करूंक तशेच कोणेंय कम्पनी आड कागाळ दाखल केल्यार, ताच्या संबंदान ओम्बड्समॅनाक म्हायती पुरवण करूंक जापसालदार आसतले. कम्पनीन नियुक्त केल्ले नोडल अधिकारी (एनओ) पीऍनओ क सहाय्य करतले.

जंय धंद्याचो कारबार जाता, त्या फांट्यांनी/सुवातांनी ग्राहकांच्या फायद्या खातीर ग्राहकान संपर्क करूं येता त्या पीऍनओ चें नांव आनी संपर्काचे तपशील (टेलिफोन/ मोबायल नंबर तशेच ई-मेल नामे) आनी ओम्बड्समॅनाचें (<https://cms.rbi.org.in>) दिवंक जाय.

हे येवजणेचीं खाशेलपणां इंग्लीश, हिंदी आनी प्रादेशीक भाशेंतल्यान, तांच्या सगळ्या कार्यालयांनी आनी फांट्यांनी ठळकपणान दिसपा सारकीं प्रदर्शित करूंक जाय, जाचे वरवीं, कार्यालयाक वा फांट्याक भेट दिवपी व्यक्तीक, ते म्हायती कडेन सोंपेपणीं ऍक्सेस मेळूंक जाय.

येवजणेची प्रत आनी मुखेल नोडल अधिकाऱ्याचो संपर्क तपशील हांचे वांगडा लोकपाल येवजणेचीं मुखेल खाशेलपणां वेबसायटीचेर मुखार दाखयतले आनी अपडेट करतले.

(संदर्भ: रिझर्व बँक- अंतर्भूत ओम्बड्समॅन येवजण, 2021 तारीख 12 नोव्हेंबर, 2021)

(b) अंतर्गत ओम्बड्समॅनची नियुक्ती

बिगर-बॅंकींग वित्तीय कम्पन्यां वरवीं अंतर्गत ओम्बड्समॅनची नियुक्ती तारीख 15 नोव्हेंबर 2021, कम्पनीन अंतर्गत ओम्बड्समॅनची नियुक्ती केल्या आनी संबंदीत मार्गदर्शक तत्वांचें पालन करतले.

(संदर्भ: बिगर-बॅंकींग वित्तीय कम्पन्या वरवीं 15 नोव्हेंबर, 2021 तारखेक अंतर्गत ओम्बड्समॅनाची नियुक्ती)

13. वॅबसायटीचेर होस्ट करप

उचीत वेव्हार संहिता, जो विशेष रुपान प्रादेशीक भाशेंत वा रीणकारी समजता ते भाशेंतल्यान आसूंक जाय आनी विभिन्न हीतधारकांचे माहिती खातीर कम्पनीचे वॅबसायटीचेर उपलब्ध करून दितले.

14. वाडीव कळंतर घेवपा संबंदान विनियम

- संचालक मंडळान निधीचो खर्च, मार्जिन तशेंच धोको प्रिमियम आनी हेर सारक्या प्रसंगोचीत कारणांक मतींत धरून, रीण आनी अग्रीमांचेर लागपी कळंतराची दर, प्रक्रमण आनी हेर शुल्कांच्या निर्धारणाक एक कळंतराचो मोदेल आपणायला. विभिन्न श्रेणीच्या रीणकाऱ्यांचेर लावपी कळंतराची दर तशेंच जोखीम वा धोक्याचें श्रेणीकरणाचो तर्क आनी भिन्न कळंतराची दर प्रभारीत करपा संबंदी औचित्याक रीणकारी वा ग्राहकाचे मंजुरी फॉर्मोत दाखयतले आनी मंजुरी पत्रांत हाका स्पश्ट रुपान कळयतले.
- व्याजाचे दर आनी जोखमीच्या ग्रेडेशनाची पद्दतय कंपनीच्या वेबसायटीचेर उपलब्ध करून दितले. वेबसायटीचेर उजवाडाक आयिल्ली म्हायती जेन्ना केन्नाय व्याजाच्या दरांत बदल जातलो तेन्ना अपडेट करतले.
- व्याजाचो दर वर्सुकी दर आसतलो.

15. वित्त पोशीत वाहनांचो पुनःताबो घेवप

कंपनीन रिणाकारा कडेन केल्ल्या रिणाच्या करारांत परतून ताब्यांत घेवपाचो कलम आसपावीत करतले जो कायदेशीर रितीन लागू करपाक शकतले. पारदर्शकता सुनिश्चित करपा खातीर, रिणाच्या कराराच्यो अटी आनी अटी अशेय तरतुदी आसतल्यो: (क) ताब्यांत घेवचे पयलीं सुचोवणी काळ ; (b) ज्या परिस्थितींत नोटीस काळ माफ करूं येता ; (c) सुरक्षा ताब्यांत घेवपाची प्रक्रिया ; (d) मालमत्तेची विक्री /पावणी करचे पयलीं रीण फारीक करपा खातीर रिणाकाराक दिवपाची निमाणी संद संबंदीत तरतूद ; (इ) रिणाकाराक परतून ताब्यांत घेवपाची प्रक्रिया, आनी (च) मालमत्तेची विक्री / पावणी करपाची प्रक्रिया. अशा नेम आनी अटींची प्रत रिणाकारांक उपलब्ध करून दितले.

16. भांगरा वस्ती घाणाक दवरून रीण काडप

वयर दिल्ल्या सामान्य दिशानिर्देशकांचे अतिरिक्त, कम्पनी वरवीं भांगरा वस्तीच्या बदलाक व्यक्तीक उदार दिवपाच्या वेळार, संचालक मंडळा वरवीं विधिवत मान्यताय प्राप्त नितीचें पालन करतले, जातूंत हेर गजालीं वांगडा, सकयल दिल्ल्यांचोय आसपाव आसतलो:

- आरबीआय मार्फत निर्धारित केवायसी दिशानिर्देशांचें पालनाची खात्री करपा खातीर फावो तीं पावलां घेतल्यांत, तशेंच ग्राहकांक कसलेंय रीण मंजूर करचे पयलीं, समुचीत सावधगिरी दवरपाची खात्री केल्या.
- प्राप्त जाल्ल्यो भांगरा वस्ती उचीत पारख प्रक्रियेचें पालन करतले.
- भांगरा वस्तीच्या स्वामित्वा विशीं समाधानी जावपा खातीर आंतरीक प्रणाली आसा.
- भांगरा वस्तीक सुरक्षीत अभिरक्षा (सेफ कस्टडी) दवरूंक पर्याप्त वेवस्था केल्ली आसा, चालू (ऑन-गोइंग) आदाराचेर वेवस्था वा प्रणालीची समिक्षा करप, संबंदीत कर्मचाऱ्यांक प्रशिक्षण प्रदान करप, तशेंच आंतरीक लेख परिक्षकां वरवीं आवधीक निरिक्षण करप, तातूंतल्यान प्रक्रियांचें खोलायेन अनुपालन केलां हाची खात्री जातली. ज्या फांट्यांनी भांगरा वस्ती दवरूंक वा सांठोवंक फावो ती सुविधा ना, त्या फांट्यांनी भांगरा वस्ती घाणाक दवरून रीण दिवपाची दिवपाची तजवीज दवरचे नात.
- घाणाक म्हूण स्विकार केल्ल्यो भांगरा वस्तींचो योग्य रितीन विमो उतरायतले.

- vi. फारीकणी करूंक नासल्यार, भांगरा वस्तीचे पावणी संबंदान, निती सामकी पारदर्शक आनी फावोशी आसतली. पावणेचे तारखे पयलीं, रीणकाऱ्याक आदींच कळोवणी दितले. पावणे वेळार आपणायिल्ली प्रक्रिया हातूंत आसपावीत करतले. खंयचोच निर्णय कोणाचेच व्यक्तीगत रुची कडेन प्रभावीत आसचो ना आनी पावणे वेळार सगळ्या वेव्हारांनी खंयच्याच समुह वा गट, कम्पनी वा संबंदीत संस्थां कडल्यान दिवप-घेवपा संबंदान युक्तीयुक्त रुपान अंतर दवरतले (arm's length relationship) आनी कसलोच संबंद आसचो ना हाची खात्री करता.
- vii. भौसा खातीर पावणेची घोशणाची जायरात, उण्यांत 2 दिसाळ्यांचेर, म्हणजे एक प्रादेशीक भाशेंत आनी दुसरो राष्ट्रीय पांवड्या वयल्या दिसाळ्याचेर छापून हाडटले.
- viii. हे पावणेंत, कम्पनी स्वता वांटो घेवची ना.
- ix. घाणाक दवरिल्ल्या भांगरा वस्तीची पावणी फकत बोर्ड मार्फत मान्य केल्ल्या पावणेकाराच्या माध्यमांतल्यानूच करतले.
- x. नितींत लामबंदी (मोबिलायजेशन), निष्पादन आनी मान्यतायेच्या दायित्वांक वेगळे करपा वांगडाच फटींगपणां निपटावपाची प्रणाली तशीच प्रक्रिया आसपावीत करतले.
- xi. भांगरा बदलाक उदार दिवपा खातीर रीण करारांत पावणी प्रक्रिये संबंदीत तपशील दाखयतले.

17. कंपनीन शारिरीक/दृश्य आव्हान आशिल्ल्यांक रिणाची सुविधा

अपंगत्वाच्या कारणान शारिरीक/दृश्य आव्हान आशिल्ल्या अर्जदारांक रिणाच्यो सुविधा सयत उत्पाद आनी सुविधा वाडोवपाक कंपनी भेदभाव करचो ना. कंपनीच्या सगळ्या फांट्यांनी अशा व्यक्तींक वेगवेगळ्या वेवसायीक सुविधांचो लाव घेवपा खातीर शक्य तितली मजत दितले.

18. मायक्रोफायनॅन्स रिणा खातीर उचीत वेव्हार संहिता

भारतीय रिझर्व्ह बँकेन (आरबीआय) 14 मार्च 2022 दिसा संदर्भ DoR.FIN.REC.95/03.10.038/2021-22 खाला मास्टर डायरेक्शन - रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडिया (सूक्ष्म वित्त रिणां खातीर नियामक चौकटी) निर्देश, 2022 जारी केल्यात. हे निर्देश 01 एप्रिल 2022 सावन प्रभावी आसात आनी सगळ्या वेवसायीक बँकांक, सूक्ष्म वित्त संस्था आनी घरां वित्त कंपनीं सयत एनबीएफसींक लागू जातात.

वयल्या विभागांत उल्लेख केल्ल्या प्रमाणें ईपीसीचे अतिरिक्त, मायक्रोफायनॅन्स रिणा कडेन विशिश्ट आशिल्ले, सकयल दिल्ले उचीत वेव्हार कम्पनीन आपणावूंक जाय:

(i) सामान्य

- a. कम्पनीची वॅबसायट सोडून, कम्पनीच्या कार्यालयांत आनी फांट्याच्या कार्यालयांनी, ऍफपीसी हें थळावे भाशेंतल्यान प्रदर्शित करूंक जाय.
- b. रिणकाऱ्याची येणावळ आनी विद्यमान रिणा संदर्भांत, फावो तितली चवकशी करपा खातीर क्षेत्रीय स्टाफाक प्रशिक्षित करूंक जाय.
- c. रिणां घेवप्यांक दिल्लें प्रशिक्षण, आसल्यार फुकट आसतलें.
- d. सूक्ष्म वित्त रिणां वयल्यान घेवपाचे उण्यांत उणे, चडांत चड आनी सरासरी व्याजदर ताच्या सगळ्या कार्यालयांनी, ताणें जारी केल्ल्या साहित्यांत (लोकभाशेंत) आनी तशेंच ताच्या संकेतधळार मुखार दाखयतले.
- e. कम्पनीच्या कार्यालयांत, फांट्याच्या कार्यालयांत आनी वॅबसायटीचेर रीण करारांत आनी ऍफपीसींत एक घोशणापत्र करूंक जाय आनी तांच्या कामागारांची वा आवटसोर्स एजन्सीच्या कामगारांचे गैरवागणुकेक तशेच वेळावार तक्रार निवारण पुरवण करूंक जापसालदार आसतले.
- f. रिणकाऱ्या कडल्यान सुरक्षा ठेव/ मार्जिन एकठांय करिनात,
- g. कंपनी कडेन सूक्ष्म वित्त रिणाच्या कराराचो प्रमाणीत प्रकार आसतलो. रिणाचो करार लोकभाशेंत आसप बरे.
- h. रिणाच्यो सगळ्यो अटी आनी अटी रिणाच्या करारांत उक्त्यो करतले.
- i. रिणाच्या कार्डांत सकयल दिल्ले तपशील दिशूंक जाय:
 - किंमत थारावपाचेर सोंपेपणान तथ्यपत्रक,
 - रिणाक संबंदीत आशिल्ले हेर सगळे नेम आनी अटी,

- रिणकाऱ्याची ढावो तितली वळख करून दिवपी माहिती,
- प्राप्त जाल्ले हफते आनी निमाणी डिस्चार्ज सयत सगळे परतफेडीची, कम्पनी वतीन पोंचपावती दिवप,
- कम्पनीन स्थापन केल्ले तक्रार निवारण प्रणालीचें आनी नोडल अधिकाऱ्याचें नांव आनी संपर्क क्रमांक ठळकपणान रीण कार्डाचेर उल्लेख करूंक जाय,
- रिणकाऱ्याचे पूर्ण संमतीन नॉन-क्रेडिट उत्पाद जारी करूंक जाय आनी शुल्काची संरचना रीण कार्डांतूच कळोवंक जाय,
- रीण कार्डांतल्यो सगळ्यो नोंदी ह्यो थळावे भाशेंतल्यान वा रिणकाऱ्याक समजता ते भाशेंतल्यान आसूंक जाय.

(ii) वसुलीच्यो गैर-जबरदस्ती पद्धती:

- a. वसुली फकत मध्यवर्ती नियुक्त ठिकाणाचेरूच करूंक जाय. रिणकारी दोन वा चड फावटी सेगीत प्रसंगांचेर मध्यवर्ती नियुक्त ठिकाणाचेर हाजिरी लावंक अपेशी थारल्यार, क्षेत्रीय स्टाफाक रिणकाऱ्याच्या निवास स्थानाचेर वा कामाच्या ठिकाणाचेर वचून वसुली करपाची परवानगी दितले.
- b. कर्मचाऱ्यांच्या आचरणा संबंदी मंडळान मान्य केल्लें धोरण आनी तांची भरती, प्रशिक्षण आनी निरिक्षण करपा खातीर वेवस्था आसा हाची कंपनी खात्री करतली. संहितेंत कर्मचाऱ्यां खातीर गरजेचीं उण्यांत उणी पात्रताय थारायतले आनी गिरायकां कडेन वेव्हार करपा खातीर गरजेचीं प्रशिक्षण साधनां दितलीं. कर्मचाऱ्यांक प्रशिक्षण दिवपांत रिणां घेवप्यां कडेन योग्य वागणूक रुजोवपाचे कार्यावळी आसपावीत आसतले. गिरायकां कडेन कर्मचाऱ्यांच्या वागणुकेचोय तांच्या भरपाय मॅट्रिक्सांत योग्य रितीन आस्पाव जातलो.

19. उचीत वेव्हार संहितेचो नियाळ

वेवस्थापन संचालकाक वेळा-वेळार उचीत वेव्हार संहितेंत जाल्ल्या कसल्या फेरबदलांची नियाळणी करून मान्यताय दिवंक अधिकृत केल्ले आसात.

* * *